

«ՄԱՐԴԸ ԵՒ ԳՐՈՂԸ» ՖԻԼՄԻՆ ԱՌԹԻԻ

Գրեց՝ ԵՐՈՒԱՆԴ ԶԱՏՐՃԵԱՆ

Աշխարհահռչակ գրող Ուիլյամ Սարոյանի յիշատակը փառահեղորէն կը սօնուի աշխարհի մեծ պետութիւններու կողմէ հրապարակելով թղթատարական դրոշմաթուղթեր:

Նաեւ մեծ գրողին յիշատակը կը սօնուի Ֆրեզնոյի մէջ ամէն տարի, այս տարի առաւել փայլուն կերպով կը դիմաւորենք Սարոյանը՝ շնորհիւ Ֆրեզնոյահայ նկարիչ եւ ֆիլմարտադրիչ Փօլ Գալինեանի պատրաստութեամբ համադրուած Սարոյանի ֆիլմին:

Փօլ Գալինեան եղաւ առաջին գնահատուողը թէ Ամերիկայի եւ թէ Սովետ Միութեան պետութիւններու կողմէ, որոնք ընդունեցին իր լուսանկարը թղթատարական դրոշմաթուղթերու վրայ հրատարակել:

Ապրիլ 13, 1991, Շաբաթ երեկոյ ժամը 6-ին, Սարոյանի ֆիլմին ցուցադրութիւնը տեղի ունեցաւ Ֆրեզնոյի Convenc. Center-ի Saroyan Theatre-ի մէջ:

Ֆիլմի համադրութիւնը եւ պատրաստութիւնը կատարած է նկարիչ Փօլ Գալինեան: Հրաւիրուած էին արուեստասէր հայ եւ օտար հասարակութիւն մը. սկիզբը տեղի ունեցաւ հիւրասիրութիւն մը. հրաւիրեալներուն մէջ կային յայտնի դէմքեր, օրինակ՝ Մայք Քանըրը եւ իր տիկինը (Ֆիլմի խօսնակը), ներկայ էին Ֆրեզնոյի ներկայ քաղաքապետուհին Քէրըն Հանֆրի եւ իր ամուսինը, Հէնք Սարոյան, Սարոյանի եղբորորդին, որ մասնաւոր եկած էր Լոս Անճելըսէն, Տիրան Գոլիկեան, Ֆրեզնոյի քաղաքապետութեան խորհրդարանի նախագահ, Ռէն Վիքս, Սարոյանի դրոշմաթուղթի համադրողը իր ընտանիքի անդամներով եւ այլ քաղաքապետարանի անձնաւորութիւններ՝ Տէն Վայդհըրս, էտնա Կարապետեան, ֆիլմի օգնական արուեստասէրներ՝ Սիւզի Գալինեան, Հերըլտ Գալինեան եւ արուեստագէտի տիկինը՝ Արաքսի Գալինեան:

Հիւրասիրութեանէն յետոյ ժամը 8-ին, գործադրուեցաւ կոկիկ յայտագիր մը, ֆիլմի ցուցադրութեանէն քառով: Յայտագիրը վարեց Ֆրեզնոյի նախկին քաղաքապետ Տէն Վայդհըրս, ընդգծելով օրուայ մարդուն յարգանքի երեկոն եւ բեմ հրաւիրեց երգչուհի էտնա Կարապետեանը որ երգեց ամերիկեան քայլերգը յոտնկայս, եւ յետոյ Երեւան-էրեբունի երգը:

Տէն Վայդհըրս բեմ հրաւիրեց Քէրըն Հանֆրիին որ բարի գալուստ մաղթեց եւ շնորհաւորեց արուեստագէտը, որմէ յետոյ բեմ բարձրացաւ Տիրան Գոլիկեան, նմանապէս շնորհաւորեց եւ բարի գալուստի խօսքեր ըրաւ: Անոր յաջորդեց Սարոյանի եղբորորդին, Հէնք Սարոյանը, որ իր խօսքը ուղղէ ներկաներուն, մասնաւոր եկած էր Լոս Անճելըսէն, բեմ հրաւիրուեցաւ նաեւ ֆիլմի արտադրիչ Փօլ Գալինեան, որ իր շնորհակալութիւնները յայտնեց օրուայ հիւրերուն եւ բոլոր ներկաներուն, որոնք զօրավիգ կանգնեցան այս գործի յաջողութեան համար:

Ներկայացուեցաւ «Hello Out There» Սարոյանի փիէսներէն հատուած մը, որմէ յետոյ ցուցադրուեցաւ Փօլին պատրաստած ֆիլմը: «Մարդը եւ Գրողը» ֆիլմը կը սկսի Սարոյանի յիշողութիւններով, իր ծնողներուն Ֆրեզնո ժամանումը 1912-ի սկիզբները:

Սարոյանի հօր մահը տեղի կ'ունենայ երբ ինք երեք տարեկան էր, Սարոյան իր եղբորը եւ երկու քոյրերուն հետ որբանոց կը դրուի:

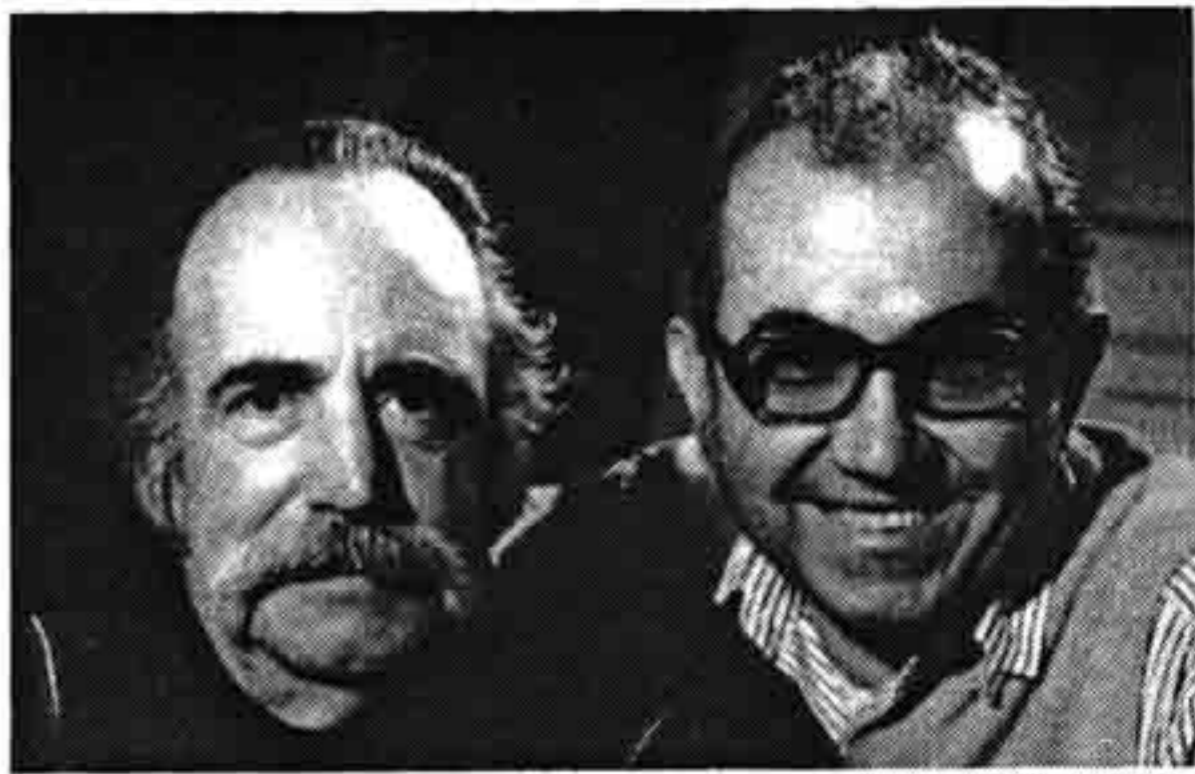
Հինգ տարի որբանոցի կեանքէն յետոյ, երբ կը վերադառնայ Ֆրեզնո, ութ տարեկան էր, կը յաճախէ էմըրսը նախակրթարանը:

Փոքր տարիքին կը սկսի թերթ ծախել եւ ինքնաշխատութեամբ կարդալով ու գրելով, արդէն ցոյց կու տայ պատանի Սարոյանի գրասէր եւ ապագայ մտաւորականի յատկանիշերը:

Իր առաջին գրութիւնը կը դրկէ «Հայրենիք» թերթին, «Կոբլ Հայաստանի Համար» եւ «Կոտորած Անիւր» պատմուածքները: Օտար լրագրողներ հետաքրքրուելով պատանի Սարոյանով, իր գրութիւնները կը տպեն նաեւ օտար թերթերու մէջ եւ կը գրաւէ անոնց ուշադրութիւնը:

1934-ին լոյս կը տեսնէ իր առաջին գիրքը «Ուիլյամ Պատանին Թոշող Լարախաղի Վրայ»: Այս գործով արդէն Սարոյան համբաւ կը շահի:

Յաջորդաբար լոյս կ'ընծայէ «The Time of Your Life» որուն համար կը ստանայ The Pulitzer Prize մրցանակը: Սարոյան կը մերժէ ստանալ զայն, առարկելով թէ գրականութիւնը չենք կրնար վաճառել: Լոյս կ'ընծայէ նաեւ «My Hart in the Highland» եւ կը ստանայ Drama Critic Circle Award տիտղոսը:

Ուիլյամ Սարոյան եւ Փօլ Գալինեան նկարուած՝ 26 Մարտ 1976-ին

1943-ին կը գրէ «Human Comedy» գիրքը որուն համար կը ստանայ Oscar-ի մրցանակը, որ դարձեալ կը մերժէ որ վերջերս գտնուեցաւ Սան Ֆրանսիսքոյի հնավաճառի խանութի մը մէջ:

Փօլ Գալինեան կը ներկայացնէ Սարոյանի 60 տարուան գրական գործունէութեանց հրատարակութիւններու պատկերը, մօտ 50-է աւելի գիրքեր:

Ֆրեզնոյի եւ հայ ժողովուրդի հանդէպ ունեցած սէրն ու համակրանքը, մանաւանդ հայ ըլլալու հպարտութիւնը, այսպէս կը ներկայանայ Սարոյանը:

«Ինքզինքս պարտական կը զգամ աշխարհին յայտարարելու, թէ ամէն բանէ առաջ ես հայ եմ եւ ան որ հայ ազգը չի սիրեր, թող գիտնայ թէ ես ալ այդ ազգին զաւակն եմ»: Եւ կ'աւելցնէ. «Կեանքը որմէ կը քաղեմ իմ գործերուս նիւթը, ամերիկեանն է, լեզուն որ կը գրեմ անգլերէն է, իսկ ոգին որ կ'ապրիմ, իր գրական գործը հայկական է»:

Ֆիլմին համար գրուած երաժշտութիւնը Փօլ Գալինեանի կողմէ, տեսարանները կը հասցնէ իր նպատակին:

Ֆիլմին վերջին մասին մէջ կը տեսնենք Սարոյանի այցելութիւնը Հայաստան, ինչպէս նաեւ իր վերջին խօսքը՝ հայ ազգին եւ մարդկութեան հանդէպ: Իր կտակին համաձայն իր մահունէ յետոյ Սարոյանի աճիւններուն կէսը կը մնայ Ֆրեզնո, իսկ միւս կէսը կը թաղուի Երեւանի գրողներու պանդոնին մէջ:

Գալինեան նկարիչը յաջողած էր «Մարդը եւ Գրողը» ներկայացնել Սարոյանի կեանքի պատկերը մօտ ժամ մը տեւող վաւերական ժապաւէնով ինչպէս որ ան էր:

Ան՝ Գալինեան ծանօթ նկարիչ արուեստագէտ մըն է, իր նկարած Սարոյանի վերջին նկարներով գնահատանքի արժանացաւ մեծ պետութիւններու կողմէ:

Փօլ երբ կը նկարէր Սարոյանը, մտադրած էր նաեւ օր մը պատրաստել անոր կեանքի ժապաւէնը: Տարիներ շարունակ իր միտքը իրագործելու գծով, նկարիչը իր աօրեայ գործերուն ընդմէջէն ժամանակ տրամադրած էր, հոս ու հոն երթալ ամբողջացնելու Սարոյանի վերաբերեալ վաւերական խօսքերը եւ նկարները, դարձընելով զանոնք շարժուն նկարներու:

Ի վերջոյ նկարիչը յաջողեցաւ իր նպատակը իրականացնել: Օտար թերթեր գովասանքով արտայայտուեցան Գալինեանի այս ֆիլմին մասին:

Երբ Գալինեանին հարցուցի թէ ինչու այս ֆիլմը պատրաստեցիր, ան պատասխանեց.

— Մենք ունինք պահուած գանձ մը որ մինչեւ այսօր գրեթէ օտարներ գնահատած են, մանաւանդ որ վերջերս Սարոյանը հասցուցին համաշխարհային բարձունքի մը, իր դիմանկարը դնելով ամերիկեան եւ սովետական դրոշմաթուղթերու վրայ, որ շուտով լոյս կը տեսնէ Մայիս 22-ին, եւ առաջին ստացող գաւառը պիտի ըլլայ Ֆրեզնոն եւ Երեւանը:

Սարոյանը առաջին հայն է եւ առաջին գրողը աշխարհի պատմութեան մէջ, որ կը տիրանայ այս փառքին Արեւմուտքէն մինչեւ Արեւելք: Ասիկա մեր ազգին եւ ընդհանուր աշխարհին ամենամեծ պատիւն է, սակայն դժբախտաբար մենք, մանաւանդ հայ մամուլը լուռ կեցած է իրեն հանդէպ, երբեմն ալ սխալ տարակարծութիւններ յայտնելով: Հակառակ այս բոլորին, Սարոյանը իր գրական գործով հայ ազգը ծանօթացուց օտարներուն եւ հպարտութեամբ արտայայտուեցաւ իր հայ ըլլալով, մանաւանդ այդ

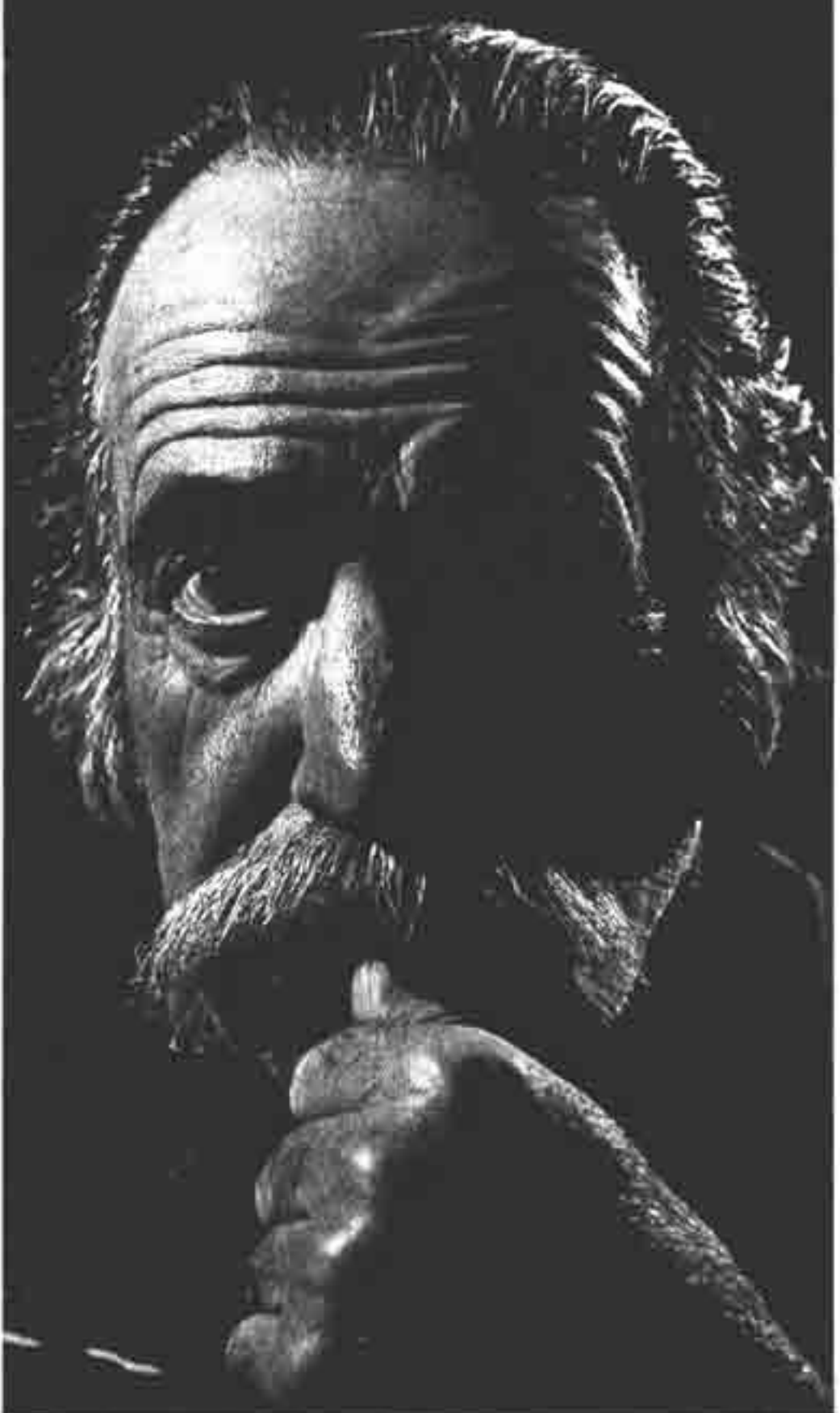
դժուարին ժամանակներուն երբ Ամերիկայի մէջ հայերը ատուած էին: Գալիւնեան աւելցուց. «Ես հպարտ կը զգամ Սարոյեանով եւ իմ պատրաստած վաւերական ֆիլմով: Մեր ազգին զաւակներուն կը մնայ տեսնել, հասկնալ, գնահատել եւ տարածել սերունդէ սերունդ մեր հայրենասէրին գործերը եւ արժանիքները: Գնահատենք ինչ որ ունինք, եւ երբ մերն է»:

Կը գնահատենք Փօլին կամքի տոկունութիւնը եւ համբերութիւնը, որ տրամադրած է օրեր ու տարիներ, նիւթական զոհողութիւնները, իր մէջ ունեցած հայկական կամք՝ շինելու եւ կերտելու զօրութիւնը, որ մեզի ներկայացուց Սարոյեանի մանկութենէն մինչեւ խոր ծերութիւն տանող համադրուած ֆիլմը:

Գալիւնեանի գործը մեզի առաւել պատիւ կը բերէ, մանաւանդ Ֆրեզնոյի հայերուն, երբ գիտէ գնահատել հայանուն գրողը, որուն արդէն զընահատեցին մեծ պետութիւններ, անոր տասնամեակին առթիւ հրապարակելով դրոշմաթուղթեր:

Հոս կ'ուզենք յիշել նաեւ Saroyan Festival-ի յանձնախումբը, որ ամէն տարի ամբողջ շաբթուայ ընթացքին յիշատակի գեղարուեստական ձեռնարկներ կը կազմակերպէ, որուն գլխաւոր աշխատողներէն մին է Ֆրեզնոյարնակ Պէն Ամիրխանեանը:

Հայը հայուն համար:
Մեր ցանկութիւնը այն է որ մենք մեր արժէքները գնահատել գիտնանք, օրինակ առնելով անոնցմէ՝ որոնք կը գնահատեն մեր արժէքները:

Ուիլլեմ Սարոյեան
(Լուսանկար՝ Փօլ Գալիւնեանի)

Հէնք Սարոյեան (մեծ գրողին զարմիկը) եւ Փօլ Գալիւնեան

Ձախէն աջ.- Սիւզի Գալիւնեան (Փօլին դուստրը), Տիրան Գոլիկեան (Chairman Fresno Co., Board of Supervisors), Քարէն Համֆրի (Ֆրեզնոյի քաղաքապետ), Մայք Գանըր, Փօլ Գալիւնեան (ֆիլմի բեմադրիչ-արտադրիչ), Արաքսի Փօլ Գալիւնեան, Հէրըլտ Գալիւնեան (Փօլին զաւակը)